

11. RŮSTOVÁ POLITIKA

Bénassy-Quéré, A., Coeuré, B., Jacquet, P., & Pisani-Ferry, J. (2018). *Economic policy: Theory and practice*. Chapter 9: Growth Policies

Úvod

- Zvýšení dlouhodobého růstu (na rozdíl třeba od cenové stability) je **komplexním cílem**, vyžadujícím souhru řady cílů prováděných řadou vládních institucí
- **Jak toho dosáhnout?** Jak doporučit a provádět růstové politiky, aby se nestaly pouhým nepřehledným seznamem zbožných přání?
- **OECD: *Going for Growth*** (vzdělání, trh práce, penze, regulace, soutěžní politika, mezinárodní obchod)

Europe 2020

Strategie Evropské Unie na roky 2010 – 2020, která měla dosáhnout překonání důsledků finanční krize a transformaci Evropy do podoby „smart, sustainable and inclusive“

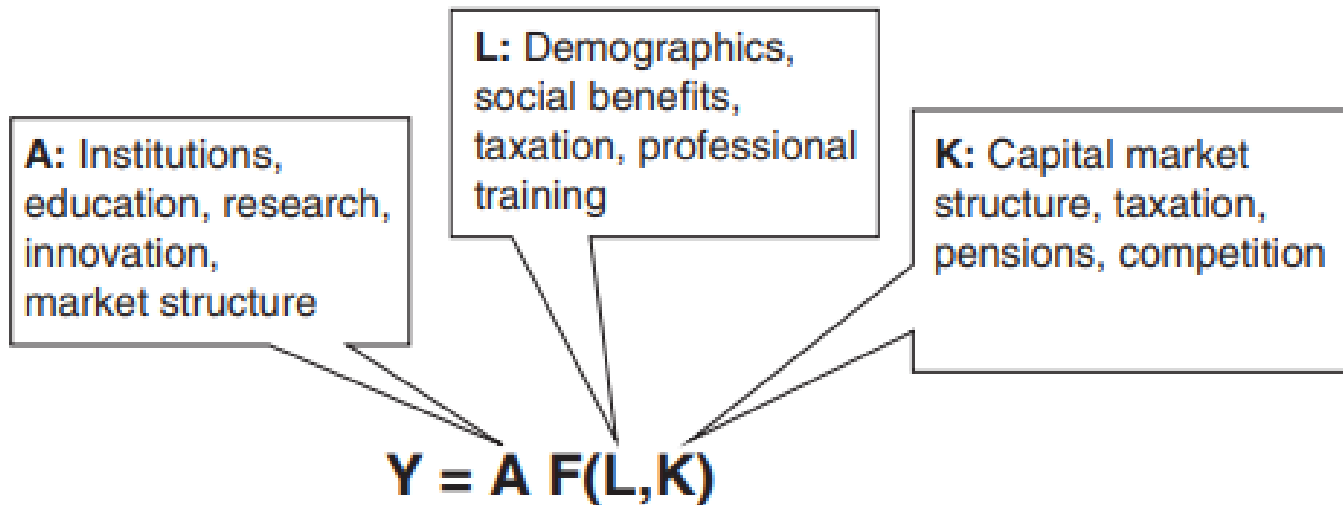
CÍLE:

- **Zaměstnanost:** 75% ve věkové skupině 20-64 **x**
- **Věda:** 3% HDP **x**
- **Klimatická změna:** 20/20/20 (20% snížení emisí; 20% podíl obnovitelných zdrojů; energetická efektivnost zvýšena o 20%) **OK**
- **Vzdělání:** max. 10% předčasně opouštějících vzdělávací systém a 40% s VŠ diplomem **OK**
- **Chudoba:** → snížení počtu lidí v chudobě o 20 miliónů **x**

Časový horizont

- **Stabilizační x Růstová politika** → výstup dnes x výstup zítra
- **Politicko-ekonomický cyklus** → jak přimět politický system, aby prováděl politiky, které mají náklady v krátkém a benefity v dlouhém období?
- **Vazby mezi krátkým a dlouhým obdobím**
(dobrá/blbá nálada a investiční optimismus; hystereze nezaměstnanosti, kreativní destrukce)
- Je krátkodobá **volatilita** výstupu dobrá nebo špatná pro dlouhodobý hospodářský růst?

Teoretické základy

Růstové politiky (přehled)

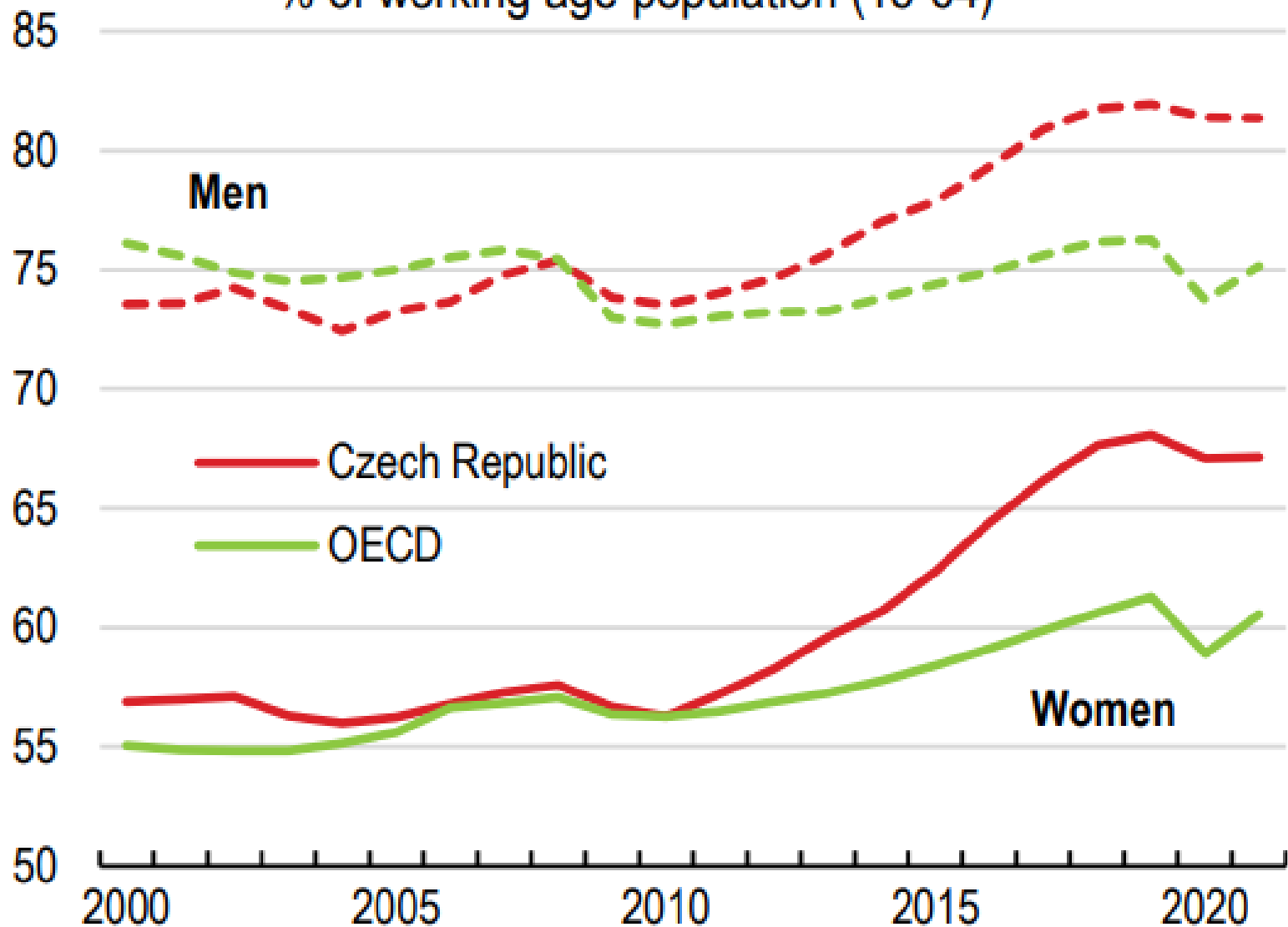
1. Zvýšení nabídky práce
2. Rozvoj a regulace finančních trhů
3. Podpora růstu TFP
4. Překonávat důsledky vzdálenosti a historie
5. Výběr priorit

1) Zvýšení nabídky práce

- **Míra pracovní participace** (podíl pracujících na populaci v produktivním věku) v roce 2015 dosahovala 60% v Turecku a jižní Africe a 80% ve Švédsku, Švýcarsku a na Islandu
- Země s nižšími mírami pracovní participace mohou jejím pouhým **zvýšením** výrazně zvýšit svoji ekonomickou úroveň
- Výrazné **rozdíly** v míře pracovní participace lze identifikovat především u žen, mladších a starších pracovníků

A. Employment rate over time

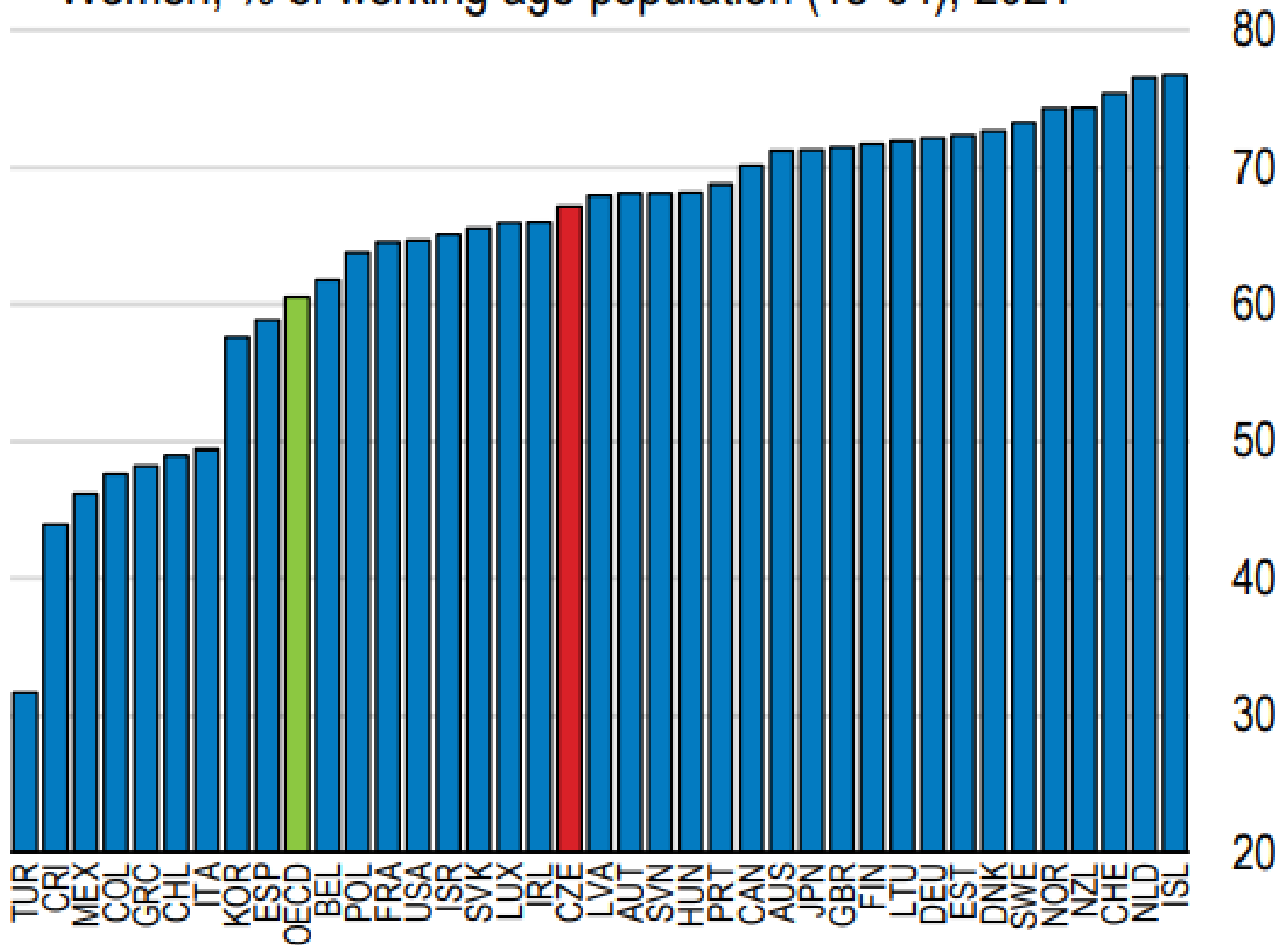
% of working age population (15-64)

Source: OECD Labour Force Statistics.

B. Employment rates across OECD countries

Women, % of working age population (15-64), 2021

Počet odpracovaných hodin

- Rozdíly v počtu odpracovaných hodin mohou částečně odrážet rozdíly v **preferencích** (práce/volný čas)
- Ovšem jejich značná část může být také připsána nedobrovolným důsledkům **hospodářských politik** (**ženy** a návrat po mateřské; **studenti** a práce na částečný úvazek; **starší** pracovníci a penzijní pobídky)
- Existuje tak prostor pro vylepšení veřejných politik, aby lépe stimulovaly nabídku práce

Rozvojové a vyspělé ekonomiky

- **Rozvojové** ekonomiky → v rozvojových ekonomikách je důležité zvýšit nabídku práce ve formálním sektoru ekonomiky na úkor neformálního (nízká produktivita, neplacení daní, žádná sociální ochrana)
- **Vyspělé** ekonomiky → populace v produktivním věku stárne a zmenšuje se. Vyšší nabídka práce by měla pomoci vyrovnat se s důsledky populačního stárnutí a stimulovat pobídky k růstu (penzijní reformy a reformy na trhu práce)

Dlouhodobé zvýšení nabídky práce

- Růst **porodnosti**? → Měl by být růst porodnosti podporován jako opatření na dlouhodobou podporu nabídky práce v ekonomice? Jakým způsobem? (finanční pobídky x podpora předškolních zařízení)
- Růst **imigrace**? → Měla by být imigrace podporována jako způsob růstu nabídky práce? Jaký typ pracovní migrace? Jak se vyrovnat s politickými důsledky migrace?

2) Rozvoj a regulace finančních trhů

- **Dobře fungující** finanční trhy mají významný dopad na růst, protože efektivně přeměňují úspory domácností na produktivní investice firem. Převodními mechanismy jsou:
 - 1) Snížení nákladu kapitálu
 - 2) Stimulace úspor
 - 3) Lepší alokace kapitálu

2.1 Snižování nákladů kapitálu

- **Investiční** rozhodování firem závisí na rozdílu mezi mezní produktivitou kapitálu a jeho náklady
- **Náklady kapitálu** = úroková míra + míra depreciace kapitálu
- **Monetární politika** → úroková míra
- **Regulace** bank a finančních trhů → vliv na náklady kapitálu
- **Daně** → ovlivňují výnosy různých typů úspor

2.2 Stimulace úspor

- V **Solowově** modelu závisí GDP na hlavu ve stálém stavu pozitivně na míře úspor
- Pokud se **kapitál** pohybuje **volně** mezi zeměmi, potom domácí investice nejsou omezeny domácími úsporami
- Ovšem **empirie** ukazuje, že domácí úspory a investice jsou korelovány (volný pohyb kapitálu není dokonalý?)
- Vzniká tak prostor pro vlády **ovlivňovat** domácí míru úspor
- Penzijní reforma → přechod na **fondový penzijní** systém je způsob, jak vynuceně zvýšit míru úspor; může vést k přehnaným úsporám a investicím, pokud jsou již před tím vysoké

Měla by vláda stimulovat míru úspor?

- Netrpěliví **politici** preferují spotřebu před úsporami, hloupí politici preferují obojí současně
- Jak určit optimální míru **úspor** ekonomice? Máme v ČR míru úspor moc nízkou nebo moc vysokou?
- **Finanční inovace** a míra úspor → snižuje rozvoj hypoték míru úspor? Je to důvod nízké míry úspor v USA a UK? Jaké byly příčiny světové finanční krize v roce 2008?

2.3 Lepší alokace kapitálu

Vlády také mohou přímo ovlivňovat alokaci úspor a investic (měly by to dělat?)

K dispozici mají:

- Přímé **přidělování úvěrů** → (CPE, rozvojové ekonomiky, státní banky)
- **Daňovou** politiku → výnosy obligací, akcií a dalších finančních produktů; investiční pobídky, odpisová politika; daňové odpočty
- **Regulační** politiku

Integrace finančních trhů

- V Evropě vedlo **zavedení eura** k rozvoji přeshraniční integrace finančních trhů. Došlo k unifikovanému peněžnímu trhu a v důsledku krize 2008 také k vylepšení celoevropského regulačního rámce
- Ovšem finanční trhy v Evropě jsou stále dominantně **národní**, což blokuje efektivnější působení konkurence a plné využití úspor z rozsahu, což by se obojí mohlo promítnout do nižších cen finančních služeb
- Jsou schopny evropské banky a finanční instituce **dobývat rentu** na úkor evropských firem a domácností?

3) Podpora růstu TFP

- V **dlouhém** období je růst HDP na hlavu determinován růstem celkové produktivity výrobních faktorů
- **Růst TFP** lze stimulovat ve třech základních oblastech:
 - 3.1 Zlepšování institucí
 - 3.2 Investovat do vzdělání, vědy a infrastruktury
 - 3.3 Zlepšovat fungování trhů

3.1 Vylepšování institucí

- Kvalita **právního** prostředí (nezávislá justice k vynucování soukromých kontraktů; boj s korupcí; omezování red tape; transparentní informace)
- Účinná **regulace** trhů (soutěžní politika; bankovní regulace; ochrana spotřebitele)
- Makroekonomická **stabilita** (nezávislá centrální banka; fiskální pravidla a instituce)

Jak konkrétně postupovat?

- **Neexistuje** jednotný, závazný postup, jak tato obecná pravidla implementovat v konkrétní zemi
- **Různé** země mají různé výchozí podmínky a jiné institucionální prostředí a liší se též v názoru na klíčovou otázku, jaká by měla být role státu v hospodářství
- Různé země potřebují různé scénáře – neexistuje **jedno řešení** pro všechny

Washingtonský konsenzus (1990)

- 1) Fiskální disciplína
- 2) Reorientace veřejných výdajů
- 3) Daňová reforma
- 4) Finanční liberalizace
- 5) Unifikované a tržní měnové kurzy
- 6) Obchodní liberalizace
- 7) Otevřenost vůči FDI
- 8) Privatizace
- 9) Deregulace
- 10) Ochrana vlastnických práv

Rozšířený W. konsenzus (2006)

- 11) Corporate governance
- 12) Boj s korupcí
- 13) Pružné trhy práce
- 14) WTO dohody
- 15) Finanční standardy
- 16) „Opatrná“ liberalizace kapitálového účtu
- 17) Režim měnového kurzu
- 18) Nezávislá CB/cílování inflace
- 19) Sociální záchranná síť
- 20) Cílená redukce chudoby

Diskusní otázka

- *Jaké přínosy a náklady přinesla implementace Washingtonského konsenzu při transformaci postkomunistických zemí?*

3.2 Investovat do vzdělání, vědy a infrastruktury

- **Vlády** všude na světě mají významnou roli v akumulaci lidského kapitálu, vědy a infrastruktury → protože produkují významné pozitivní externality
- Nástroje mohou být **přímé** (veřejné financování) a/nebo **nepřímé** (pobídky soukromému sektoru na podporu prorůstových investic)

Vzdělání

- Mikroekonomický **vliv vzdělání** na výši **mzdy** je obtížné měřit. Proč?
- Na makroekonomické úrovni se tento vztah identifikuje lépe: Barro (2001) → dodatečný rok vzdělávání zvyšuje střednědobé tempo růstu o **0,44%**
- **Rozvojové země** → velký vliv základního vzdělávání; OECD země → velký vliv VŠ vzdělávání (vliv vzdálenosti od technologické PPF)

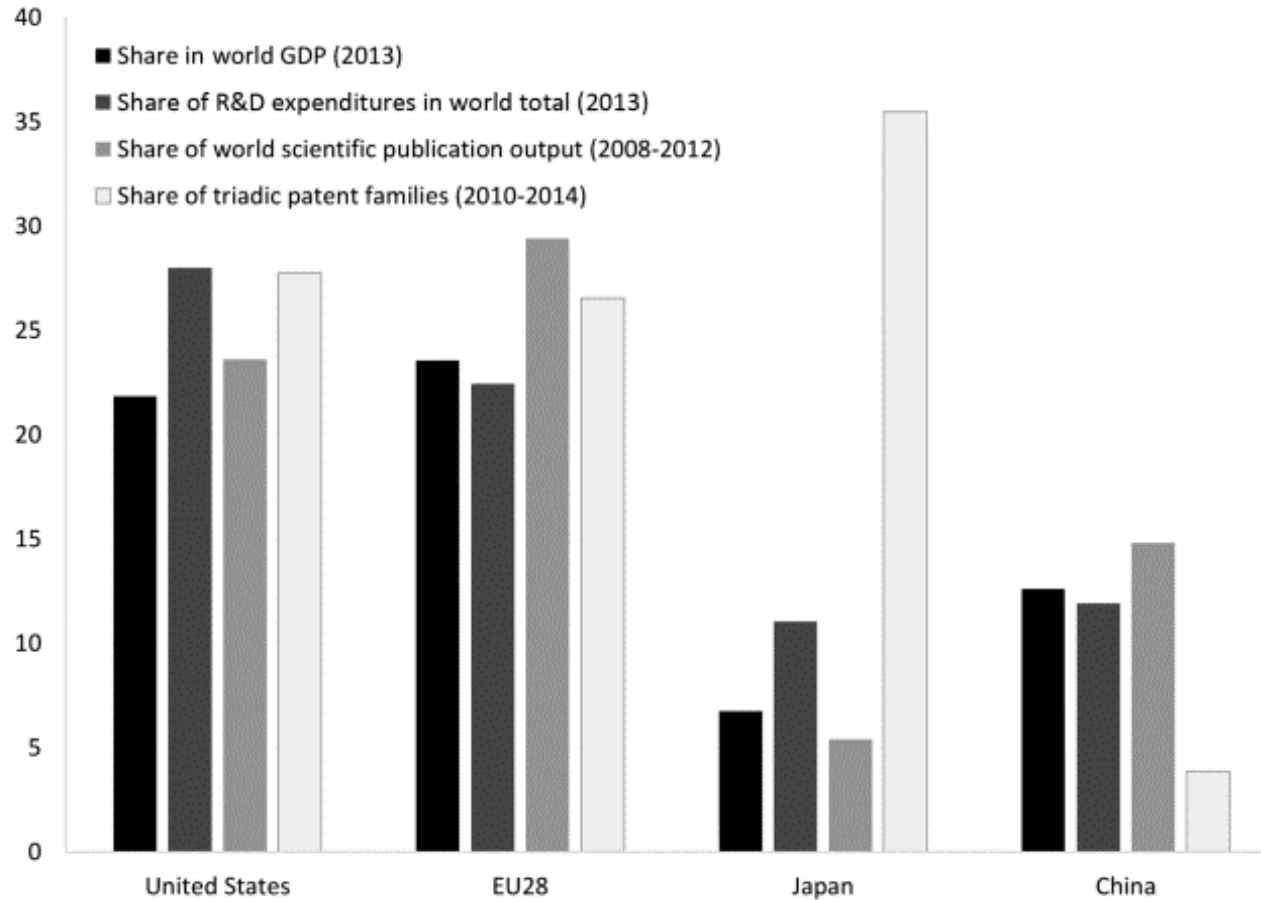
Rozdíly ve vzdělávání

- WB (2012): **gramotnost** dospělých: 69% v Maroku; 80% v Tunisku
- OECD (2015): ve věkové skupině 25-64 podíl lidí s **VŠ diplomem** → 18% Itálie; 35% Španělsko
- Výdaje na **terciální vzdělávání** (2013): 1,2% HDP (0,2% soukromé) v Německu; 2,6% HDP (1,7% soukromé) v USA a 1,6% HDP (1,0% soukromé) v Japonsku

Jak zkvalitnit Evropské Univerzity?

- Zvýšit **objem financování** je pouze jedním z faktorů jak zlepšit kvalitu fungování univerzit
- Druhým faktorem je **kvalita řízení**, která by měla zabezpečit silnější pobídky k dosahování vyšší kvality ve výuce i výzkumu
- Třetím faktorem by mohla být silnější **konkurence** mezi univerzitami v Evropě

Věda a výzkum

Veřejná infrastruktura

- Na co produkovat zboží, když není **jak** jej dopravit **na trh?**
- Ekonomický rozvoj vyžaduje patřičnou **infrastrukturu**, jako jsou školy, nemocnice, silnice, železnice, rozvody vody, elektřiny, plynu, telekomunikace, kanalizační systém, atd...
- Budování těchto infrastruktur je často financováno z **veřejných zdrojů** (přirozené monopoly, externality, vysoké náklady)

Veřejné projekty

- **Bílý slon** = projekt, který má vysokou politickou atraktivitu, ale zápornou čistou hodnotu
- **Příklady?**
- Klíčová role pečlivých **hodnocení** veřejných projektů, a to jak před, tak po realizaci
- **PPP** = cesta, jak spojit veřejné a soukromé financování?

3.3 Zefektivnit fungování trhu práce

- Pro dobře fungující ekonomiku a společnost je důležité optimální **párování** uchazečů o práci a volných pracovních míst
- Čím **rychlejší** je párování, tím se zkracuje doba „bez práce“, čím je **efektivnější** párování nabídky a poptávky, tím se zlepšuje produktivita práce
- Tyto dva cíle mohou být v **rozporu**. Rychlé párování nemusí být nutně „dobré“ párování
- **Jak dlouhá** má být podpora v nezaměstnanosti?
→ krátká (USA); dlouhá (EU)

Flexicurity

- V Evropě bylo tradičním modelem stabilní zaměstnání (**job security**). Tento koncept je nabouráván dynamickými změnami v podnikovém sektoru
- Skandinávské země → **flexicurity** → zaměstnancům se již nenabízí stabilní zaměstnání, pokud ale skončí jako nezaměstnaní, nabízí se jim velkorysé dávky v nezaměstnanosti a řada rekvalifikačních podpor.
- **Dávky** jsou podmíněny aktivním hledáním práce, ale v případě potřeby mohou být poskytovány dlouho
- Tento model **je nákladný** (náklady na politiky trhu práce – Dánsko 4%HDP; Švédsko – 2,5% HDP; USA – 0,5%), ale poměrně **efektivní** při zvyšování kvality párování na trhu práce

3.4 (De)regulace produktových trhů

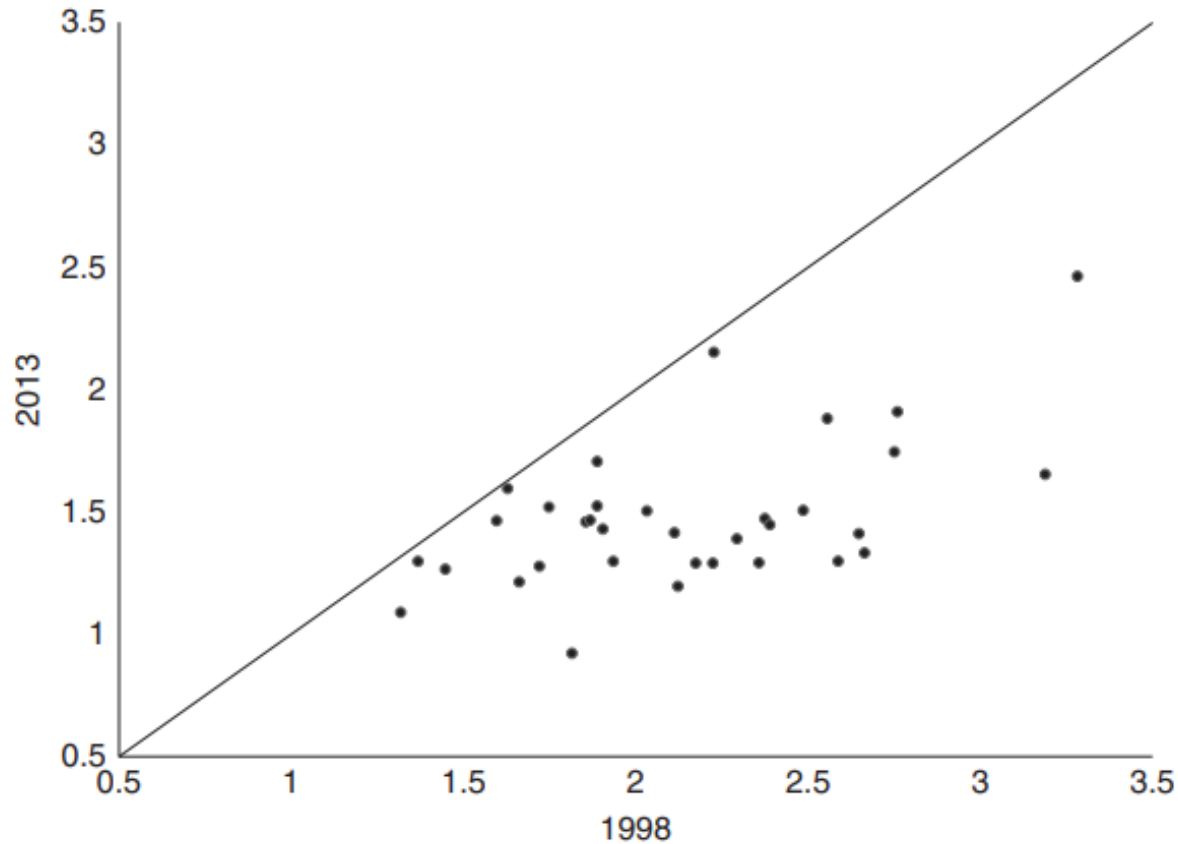

Figure 9.13 Evolution of product market regulation indicator, 1998–2013.

Méně regulace?

- Při liberalizaci trhů dochází k **dilematům** → více konkurence x podpora národních šampionů
- Jaký je vztah mezi intenzitou konkurence a mírou inovací (☐ **vztah?**)
- Odstraňování **bariér vstupu do odvětví** → umožnit konkurenční ceny a talk na kvalitu
- Jak regulovat **síťová odvětví?**

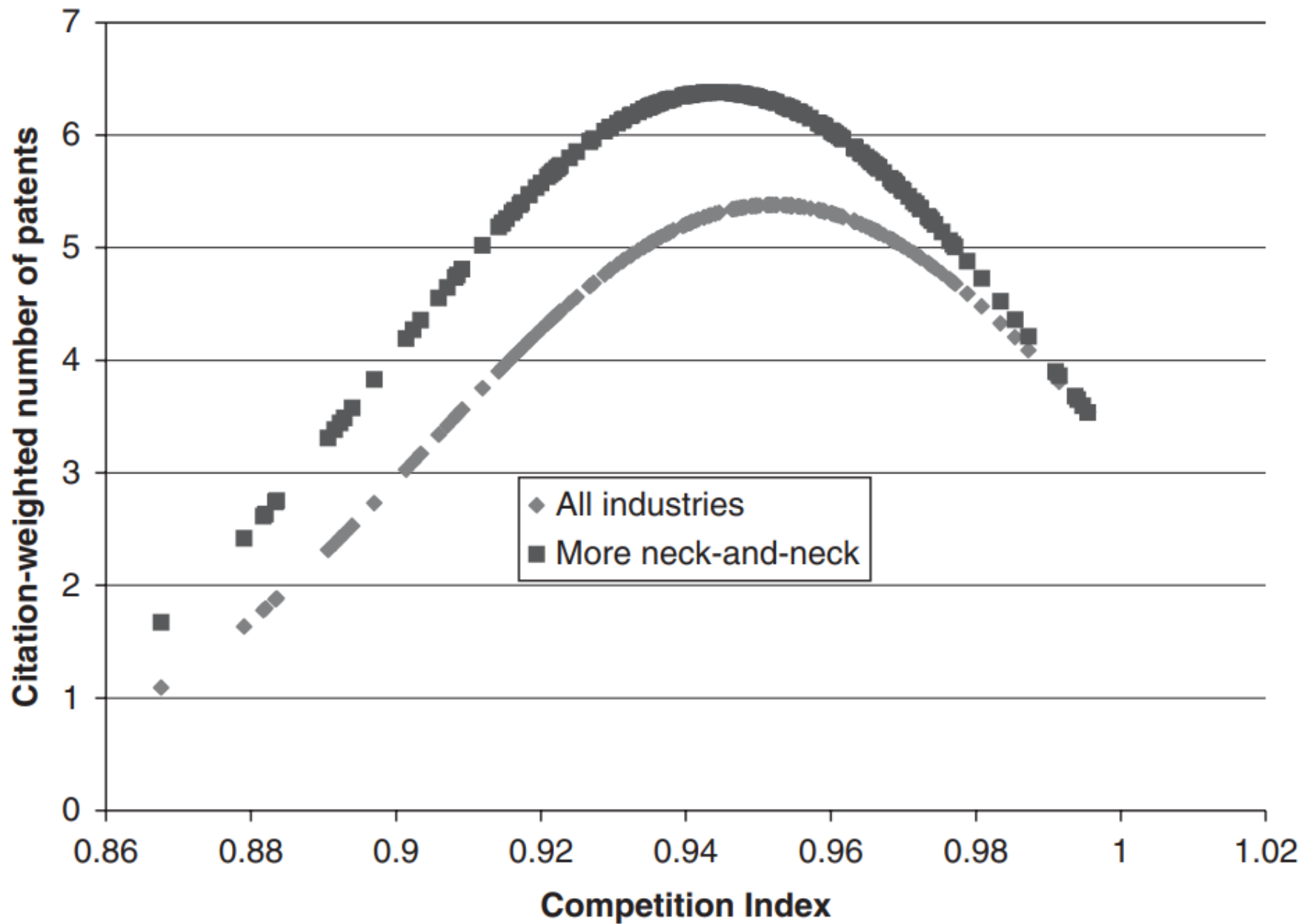

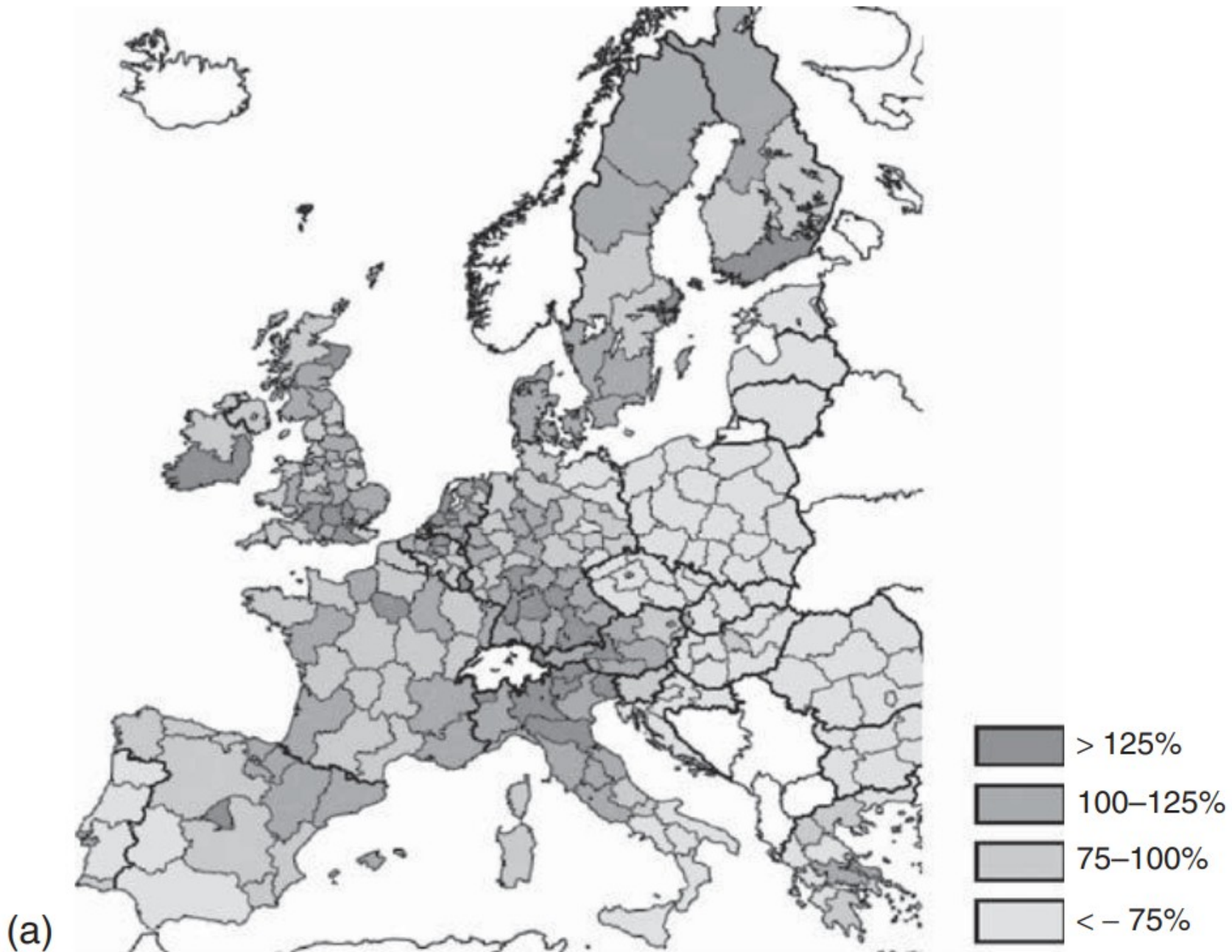
Figure 6.13 Competition and innovation in a panel of UK companies.

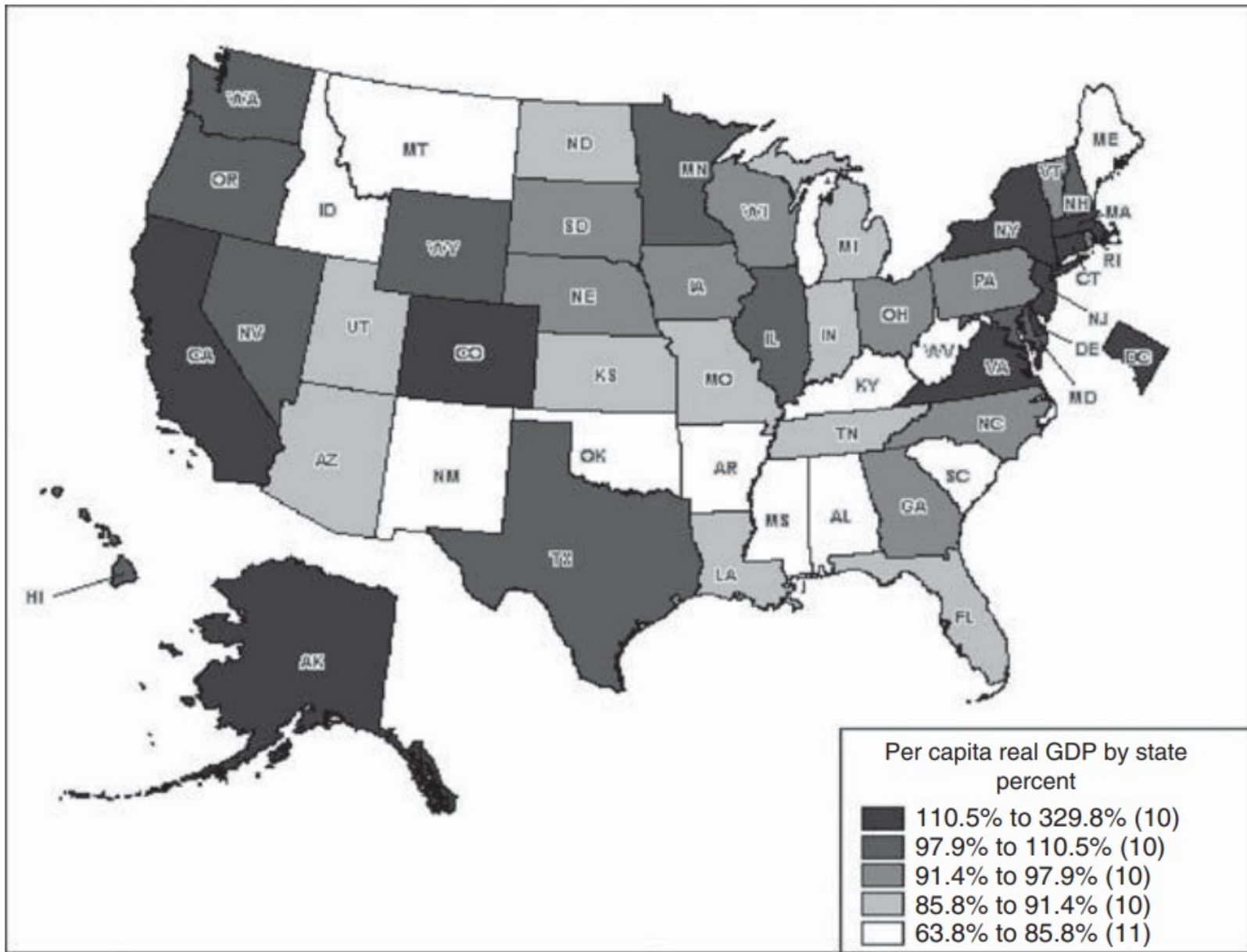
4. Překonávat důsledky vzdálenosti a historie

- Růstovou politiku jsme dosud analyzovali na úrovni zemí. **Regionální** rozložení růstu a bohatství je taktéž důležité
- **Regiony a města** bohatnou/chudnou odlišným tempem.
- Jaká má být **role regionální politiky**? Může regionální politika vyrovnávat rozdíly mezi jednotlivými regiony? Jsou tyto politiky efektivní?
- **Strukturální fondy EU** → 54 mld. EUR (2017)

Ekonomická geografie

- Core/periphery model. Tenze mezi **aglomeračními a disperzními** silami
- Ekonomické **jádro EU** leží na geografické ose od severní Itálie přes Německo do Holandska. Nejbohatší **státy USA** leží na pobřeží a u hranic
- Silný proces **ekonomické konvergence** k ekonomické úrovni svých regionálních sousedů

(b)

Figure 6.14 GDP per person in EU and US regions. a) EU-25, b) US.

Source: Eurostat and US Bureau of Economic Analysis.

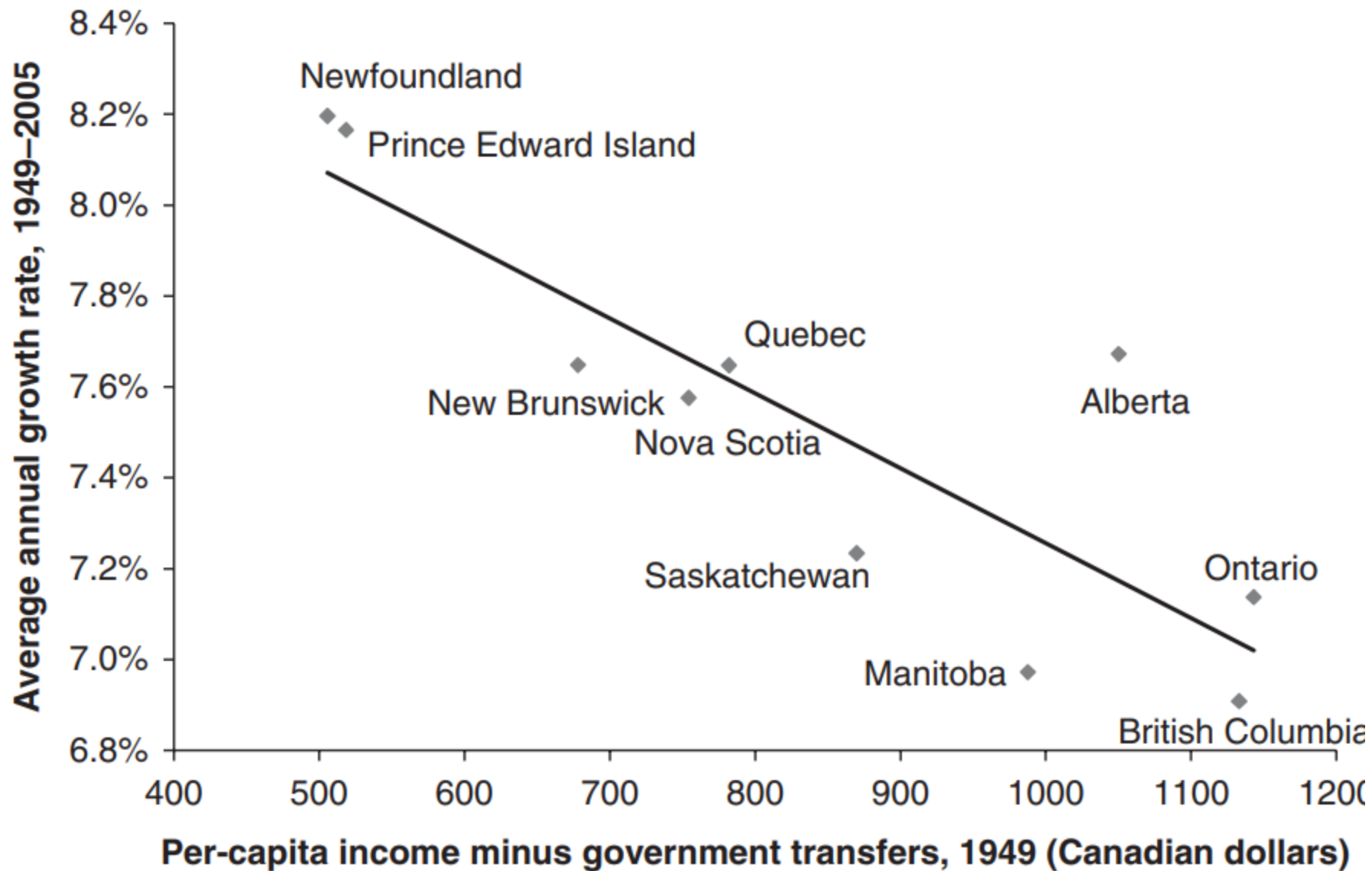

Figure B6.3.1 Convergence across Canadian provinces, 1949–2005.

Politická dilemata

- Ekonomická **koncentrace** vede k vyššímu HDP na hlavu pomocí efektu blízkosti (*Praha*). Tento růst může být pak daňově redistribuován do regionů → akceptace aglomeračních sil
- Ovšem **ekonomické vylidňování** chudších regionů může vytvářet řadu sociálně-ekonomických problémů a vytvářet negativní postoje obyvatel (voličů) v regionech
- **Jak podpořit** rozvoj chudších regionů, bez ohrožení aglomeračního procesu?

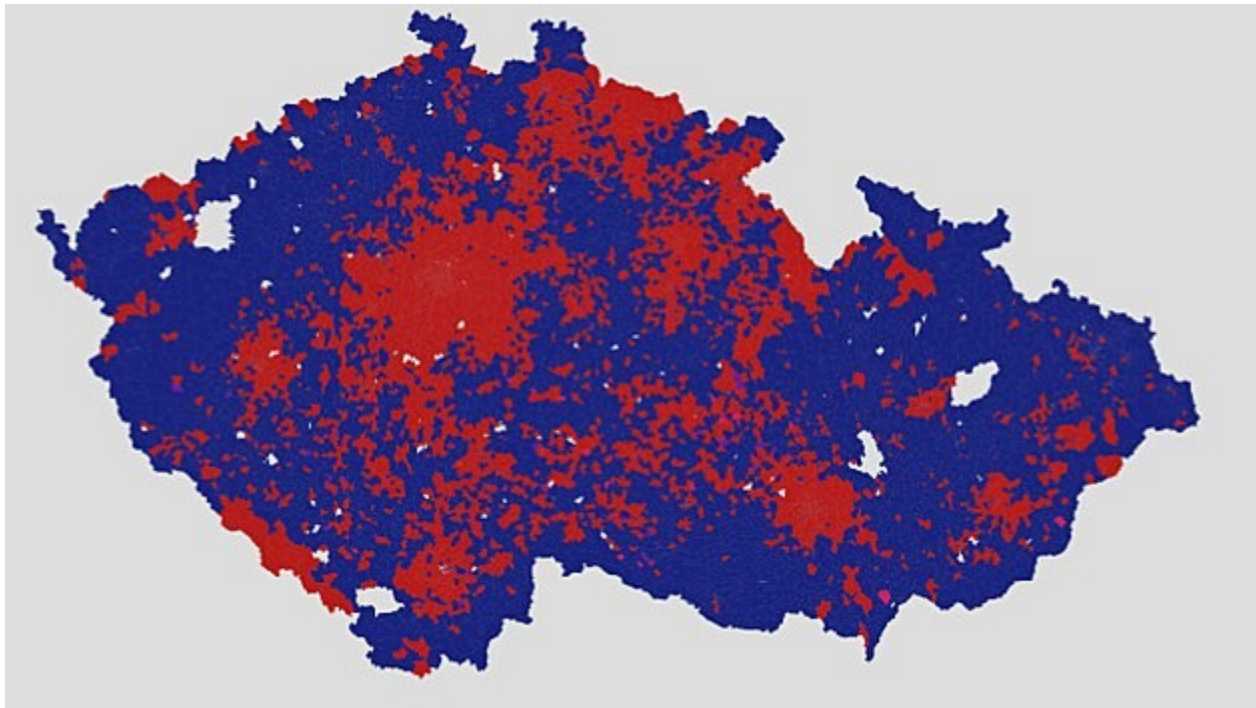
Dopravní politika?

- Jednou z možností je zlepšit **dopravní dostupnost** chudších regionů (infrastruktura, dotace na provoz)
- Ovšem snížené dopravní náklady mohou také vést ke **zvýšení koncentrace** díky snazší realokaci pracovní síly
- **TGV Francie** → rychlovlaky ve Francii vedly ke koncentraci ekonomické aktivity v oblasti Paříže, protože umožnily bydlet v regionech a pracovat v Paříži.
- Je to ekonomicky efektivní, vytváří to ale **geografické disparity**.

Dotace

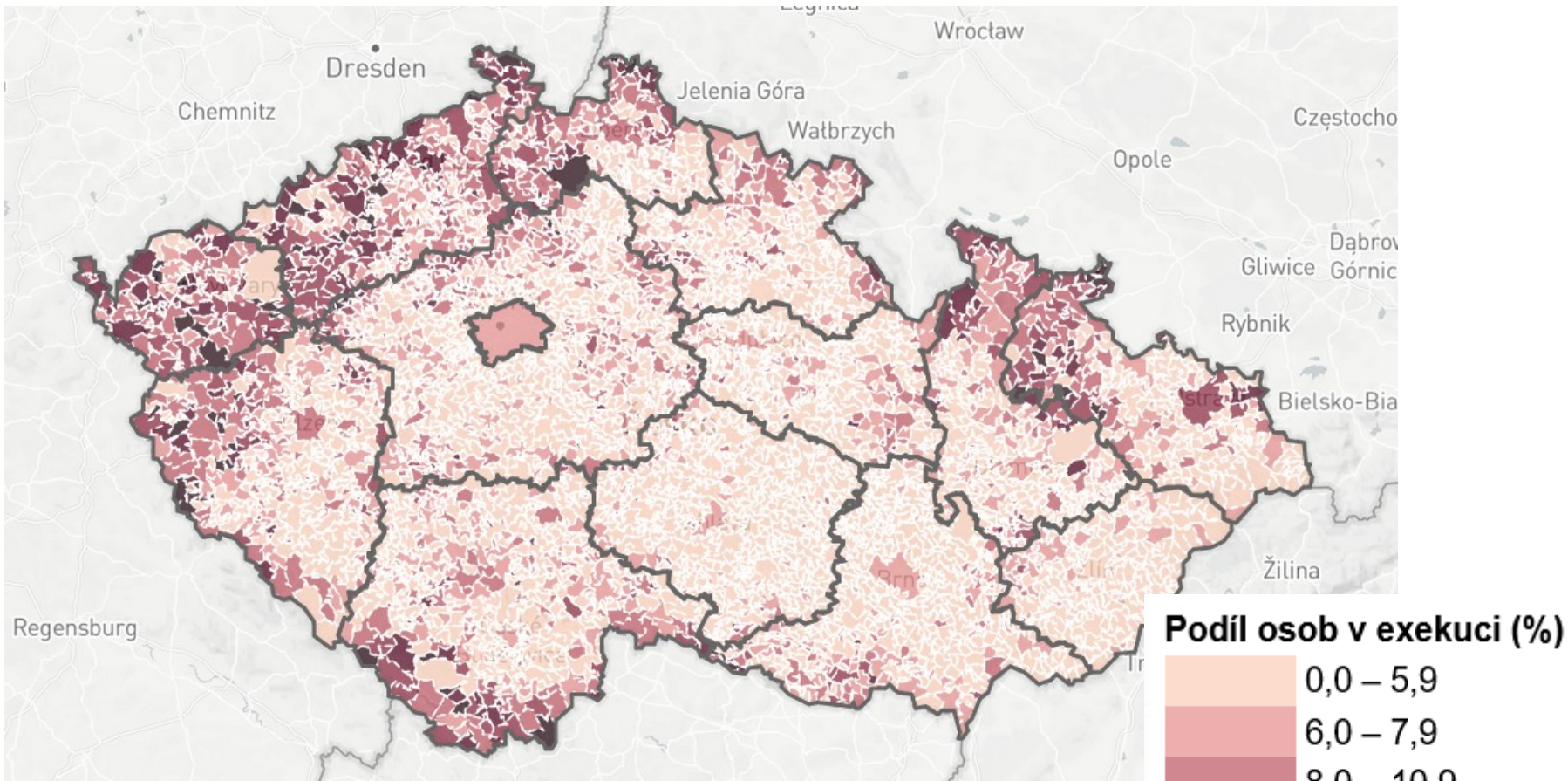
- Je možné pomáhat chudším regionům pomocí **dotací** z centra
- Může to však vytvářet **kulturu závislosti** a prohlubování geografických disparit
- Jinou možností je podpora **difuze** myšlenek, idejí a nápadů z centra do regionů
- **Příklady:** Mají smysl regionální univerzity? Je smysluplné rušení malých poboček pošt? Mají smysl malotřídky?

Vnější a vnitřní periferie ČR

Prezidentské volby ČR
1. kolo; Pavel x Babiš

Mapa exekucí ČR

Počty exekucí

ČESKO	2021	změna od 2019
Počet osob v exekuci	698 tis.	-10,0 %
Počet osob s 10 a více exekucemi	163 tis.	+4,0 %
Podíl osob v exekuci	7,9 %	-0,7 p.b.
Celkový počet exekucí	4,43 mil. TĚ	-0,7 %

Údaje jsou pouze za fyzické osoby.

Data za rok 2019 jsou z 20. 4. 2020, ostatní roky z 31. 12.

Hospodářská politika

- **Otevřít** domácí ekonomiku zahraničním trhům
→ realizovat přírůstky produktivity dané specializací
- Přesvědčit ekonomické agenty, že **budoucí zisky** ospravedlňují současné investice
- Potenciály a rizika „**big push strategies**“ →
příklady: VRT; industrializace, Great Leap Forward ...

5. Výběr priorit

- Jaký je tedy **recept** na dlouhodobý ekonomický růst?
- Jsou růstové strategie jednotlivých zemí **idiosynkratické**?
- **Politiky → Růst** (co funguje a co ne? Jak to vyhodnotit? Jaký časový rámec zvolit?)
- Úspěšná růstová strategie vyžaduje **stanovení priorit**. **Politický kapitál** je vzácný a je nutné se na něco koncentrovat
- **Identifikovat rozpory** mezi individuálními a společenskými benefity a pracovat na jejich odstranění

Politický program

- Nejúčinnější by bylo vyřešit všechny problémy **naráz**, to však není realistické ani politicky, ani organizačně
- **Politická omezení** – rozložení výherců a poražených jednotlivých vládních politik → a jejich dopad na volební chování
- **Proč** velmi často **nejsou implementovány** prospěšné reformy?
- **Design** politik a **kvalita** hospodářsko-politického systému je klíčovým faktorem

OECD: Doporučení pro ČR (2023)

STABILITY

- Maintain a tight monetary policy stance until inflation is firmly on the path towards the 2% target.
- Start fiscal consolidation while providing targeted support to households and firms if needed.

OECD: Doporučení pro ČR (2023)

SUSTAINABILITY

- Prepare a more ambitious and credible medium-term fiscal consolidation plan
- Strengthen tax revenues, including through more progressive personal income taxation
- Shift towards real estate, consumption and environmental taxes, and reduce social security contributions
- Continue to raise the statutory and minimum early retirement ages and link them to life expectancy
- Continue efforts to fight corruption.

LABOR MARKET

- Keep expanding the supply of affordable and high-quality childcare facilities. Lower untargeted family cash benefits and gradually reduce the maximum duration of parental leave.
- Increase the duration of initial work permits to five years for highly skilled migrants and offer immediate temporary residence and work rights for accompanying family members.
- Introduce explicit and objective criteria in the funding formula for schools to further address inequalities and disadvantage
- Offer better career paths to teachers and increase incentives for high-quality teachers to work in remote areas.
- Modernise VET education, by modernising curricula, strengthening core skills, involving employers more closely and better adapting it to adult learning.

CLIMATE

- Upgrade the grid and provide adequate incentives for scaling up renewable and low-emission energy capacity and boosting energy efficiency.
- Keep commitments to phase out coal from the energy mix by 2033.
- Introduce an explicit carbon price (with a pre-announced price trajectory) to cover all emissions for sectors outside the EU ETS.
- Strengthen incentives for installing efficient green heating technologies in residential buildings. Scale up investments into energy efficiency retrofits of buildings.
- Streamline permitting processes for renewable investments and simplify regulations and processes in construction and spatial planning.
- Expand active labour market policies - including targeted training and reskilling programmes - to help displaced workers find jobs more quickly and to effectively match jobseekers with emerging opportunities